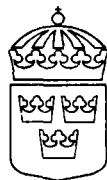


Utbildningsutskottets betänkande

1989/90:UbU2

Vissa utbildningsplanefrågor m.m.



1989/90
UbU2

Motionerna

1988/89:Ub262 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari —såvitt nu är i fråga —yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hälsofostran som ett obligatoriskt moment inom vissa utbildningslinjer för blivande personal inom förskola, skola samt hälso- och sjukvård.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So477.

1988/89:Ub265 av Erik Holmkvist m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande informationen i skolorna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om värdet av utbildning i alkoholfrågor för lärare, journalister, socionomer m.fl.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So257.

1988/89:Ub502 av Britta Bjelle (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett uppdrag till UHÅ beträffande utbildning och forskning på livsmedelsområdet.

1988/89:Ub515 av Lisbet Calner och Karl-Erik Svartberg (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grund- och forskarutbildning i alternativa metoder.

1988/89:Ub525 av Bengt Kindbom m.fl (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om etikregler för forskning och statistik grundad på administrativa data m.m.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:K408.

1988/89:Ub530 av Inger René (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förskollärarnas utbildning i kost- och näringslära.

1988/89:Ub549 av Åke Gustavsson och Kersti Johansson (s, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i

motionen anförts om att utbildning för personal som arbetar med barn och barnfamiljer också bör omfatta utbildning om utländska adoptivbarn.

1988/89:Ub553 av Gudrun Schyman (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att läkarna i sin utbildning resp. fortbildning bör få utökade kunskaper i toxikologi, så att de känner igen tungmetallförgiftningssymtom hos patienterna.

1988/89:Ub554 av Ylva Annerstedt m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att kurser i ortopedisk medicin skall ingå i sjukgymnasters och läkares grundutbildning.

1988/89:Ub571 av Lars Ernestam m.fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkning av utbildningen i miljörett.

1988/89:Ub578 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av etiska nämnder vid högskolors olika fakulteter.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sammansättningen av etiska nämnder.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om funktioner av etiska nämnder.

1988/89:Ub580 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning om demenssjukdomar för sjukvårdspersonal.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So459.

1988/89:Ub592 av Inga-Britt Johansson och Berit Löfstedt (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av resurser för att långsiktigt förankra konsumentfrågorna inom den nya grundskolläroverutbildningen.

1988/89:Ub613 av Birger Andersson m.fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag på förlängd och fördjupad flygteknikerutbildning enligt vad som anförts i motionen.

1988/89:Ub627 av Ylva Annerstedt och Hadar Cars (båda fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att utbildning i alternativa metoder till djurförsök införs i universitetens grund- och forskarutbildning på medicinska och biologiska linjer.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Jo536.

1988/89:Ub638 av Lars Ernestam och Gudrun Norberg (båda fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om linje i skol- och utbildningsadministration vid högskolan i Örebro.

1988/89:Ub640 av Siw Persson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utökad undervisning i klinisk mykologi under primär- och vidareutbildningen av läkare.

1988/89:Ub687 av Hugo Hegeland (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av en teologie magisterexamen i enlighet med vad i motionen anförts.

1988/89:Ub711 av Pär Granstedt m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar ge regeringen till känna att utbildning i alternativa metoder till djurförsök skall ingå i högskolans grund- och forskarutbildning med medicinsk och biologisk inriktning.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Jo537.

1988/89:Ub738 av Ove Karlsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forsknings- och utvecklingsarbetet vid skoladministrativa institutet vid högskolan i Falun—Borlänge.

1988/89:Ub770 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det finns ett stort behov av utbildade miljöjurister.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Jo962.

1988/89:Ub803 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om idrottslärarutbildningen.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Kr502.

1988/89:Ub809 av Carl Bildt m.fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utbildning i handikappkunskap för SYO-funktionärer,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ökad undervisning om olika handikapp i vårddyrkesutbildningarna.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Sf266.

1988/89:Ub812 av Sven-Åke Nygårds m.fl. (s) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utbildningstimmar i arbetsmiljöfrågor och arbetsvetenskap vid tekniska högskolor och gymnasier (delvis).

1988/89:Ub813 av Roland Sundgren m.fl. (s) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flygteknikerutbildning i Västerås.

1988/89:Ub823 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) vari —såvitt nu är i fråga —yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildningens betydelse för kulturen,

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Kr314.

1988/89:Ub824 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari —såvitt nu är i fråga —yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om praktik i lärarutbildningen,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning och etiska nämnder,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskningsstudier utan djurförsök.

1988/89:Ub837 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari —såvitt nu är i fråga —yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn med avseende på vad vårddyrkena kräver av sina utövares empati och hur detta skall påverka intagningsreglerna.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So546.

1988/89:Jo532 av Birger Schlaug och Åsa Domeij (båda mp) vari —såvitt nu är i fråga —yrkas

5. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen sägs om införande av obligatorisk utbildning i alternativa metoder till djurförsök i universitetets grund- och forskarutbildning på medicinska och biologiska linjer,

6. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om etisk utbildning.

Utskottet

Utbildningsplaner för allmänna utbildningslinjer

När allmänna utbildningslinjer i högskolan inrättas eller förändras i väsentlig mån godkänner riksdagen riktlinjer för utbildningen på linjen. Utifrån dessa riktlinjer styrs det mera detaljerade innehållet i utbildning på linjen av utbildningsplaner och kursplaner. För en allmän utbildningslinje skall enligt 3 kap. 13 § högskoleförordningen (1977:263, ändrad 1988:1060) finnas en lokal utbildningsplan vid varje läroanstalt som anordnar linjen. För vissa allmänna utbildningslinjer som anges i bilaga 11 till högskoleförordningen skall det dessutom finnas centrala utbildningsplaner. Detta gäller huvudsakligen linjer som leder till yrken där det finns olika former av officiellt fastställd legitimation eller behörighetskrav, dvs. framför allt inom sektorerna för utbildning för vårddyrken och undervisningsyrken (jfr prop. 1987/88:100, UbU 1987/88:20, rskr. 1987/88:205). Enligt 3 kap. 15 § högskoleförordningen fastställs lokal utbildningsplan av linjenämnd

och central utbildningsplan av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Kursplan för kurs som ingår i allmän utbildningslinje fastställs av linjenämnd (3 kap. 20 och 22 § högskoleförordningen).

Med hänvisning till den gällande ordningen för hur utbildningsplaner och kursplaner fastställs har riksdagen vid tidigare riksmöten avstyrkt motionsyrkanden om ändringar och kompletteringar av innehållet i allmänna utbildningslinjer (senast hösten 1988 i 1988/89:UbU5).

I ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden vid riksmötet 1988/89 har åter yrkanden framförts som gäller innehållet i allmänna utbildningslinjer. Ett flertal av dessa yrkanden överensstämmer med yrkanden som riksdagen behandlat tidigare. Yrkandena redovisas i det följande.

Motion 1988/89:	Ämne:
Ub812 (s) delvis	arbetsmiljöfrågor m.m. i teknisk utbildning
Jo532 (mp) yrk. 5 och 6	alternativa metoder i fråga om djurförsök i biologisk och medicinsk utbildning m.m.
Ub515 (s)	dito
Ub627 (fp)	dito
Ub711 (c)	dito
Ub824 (mp) yrk. 23	dito
Ub549 (s,c)	adoptionkunskap i viss social utbildning
Ub571 (fp) yrk. 1	miljörätt i juristutbildningen
Ub770 (vpk)	dito
Ub553 (vpk)	toxikologi i läkarutbildningen
Ub554 (fp)	ortopedisk medicin i sjukgymnast- och läkarutbildningen
Ub580 (fp)	kunskap om demenssjukdomar i utbildning av sjukvårdspersonal
Ub640 (fp)	klinisk mykologi i läkarutbildningen
Ub837 (fp) yrk. 1	empati i sjukvårdsutbildning
Ub262 (fp) yrk. 2	hälsofostran i utbildning av personal för förskola, skola samt hälso- och sjukvård
Ub265 (m)	alkoholfrågor i lärar-, journalist-, socionomutbildning m.m.
Ub530 (m)	kostkunskap i förskolläraryrket
Ub592 (s)	konsumentkunskap i grundskolläraryrket

Ub803 (m) yrk. 2

handikappkunskap i
idrottslärarutbildningen

1989/90:UbU2

Ub809 (m) yrk. 1 och 2

handikappkunskap i utbildning av
studie- och yrkesrådgivnings-
personal samt av vårdpersonal

Ub823 (m) yrk. 1

kulturkunskap i lärarutbildningen

Ub824 (mp) yrk. 9

praktik i lärarutbildningen.

Utskottet har inledningsvis redovisat att innehållet i utbildning på allmänna utbildningslinjer regleras av utbildningsplaner och kursplaner, vilka inte fastställs av riksdag och regering utan av högskolemyndigheter. Utskottet förutsätter självfallet att ansvariga högskolemyndigheter vid behov ändrar sådana planer utan att riksdagen påpekar att så bör ske, t.ex. när nya kunskaper och forskningsresultat föreligger, vilka har betydelse för utbildningen på området, eller när nya lagar och bestämmelser inom ett område antagits, vilka påverkar exempelvis juridisk och social utbildning. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår samtliga här redovisade motionsyrkanden.

Examensbenämningar

Enligt 7 kap. 10 § högskoleförordningen skall studerande som godkänts i viss utbildning få utbildningsbevis över utbildningen. UHÄ kan enligt 7 kap. 15 § föreskriva att det till utbildningsbeviset skall knytas en examensbenämning. Denna skall översättas till engelska språket enligt de närmare föreskrifter som meddelas av UHÄ.

I motion 1988/89:Ub687 (m) anføres att utbildning på den religionsvetenskapliga linjen leder till ett utbildningsbevis, i vilket examensbenämningen teologie kandidatexamen används. Denna examensbenämning skall enligt utbildningsbeviset översättas med Degree of Bachelor of Divinity avseende den allmänna grenen av linjen om 140 poäng och med Degree of Master of Divinity avseende den särskilda grenen av linjen om 160 poäng på vilken blivande präster studerar. Motionären anser att det för de båda grenarna på linjen borde finnas skilda examensbenämningar även på svenska, nämligen teologie kandidatexamen, resp. teologie magisterexamen. Detta bör riksdagen begära hos regeringen.

Utskottet konstaterar att det ankommer på UHÄ att besluta om examensbenämningar. UHÄ har nyligen låtit utarbeta en rapport, Ny examensordning i högskolan (UHÄ-rapport 1989:3), i vilken bl.a. föreslås införande av en magisterexamen avseende studier om minst 160 poäng. Denna skall bygga på kandidatexamen och innefatta ytterligare fördjupningsstudier om 40 poäng. Inom det teologiska området skall magisterexamen bygga på en teologie kandidatexamen, i vilken ingår nödvändig fördjupning inom "magisterkursens" område eller inom annat område som kan ge nödvändig kompetens för studierna. Rapporten är utsänd på remiss till den 1 december 1989. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:Ub687.

Enligt motion 1988/89:Ub502 (fp) bör riksdagen hos regeringen begära att UHÄ får i uppdrag att utreda och komma med förslag om livsmedelsutbildning i Norrland. Motionären redovisar att det i Norrland finns livsmedelsutbildning endast på gymnasial nivå. I syfte att öka möjligheterna till livsmedelsförädling inom Norrland, att underlätta rekryteringen av lärare till den existerande gymnasiala livsmedelsutbildningen och att underlätta forskarrekrutering bör enligt motionärens mening yrkesteknisk utbildning för livsmedelsindustrin samt livsmedelsforskning etableras i Norrland.

Vid föregående riksmöte redovisade utskottet, med anledning av ett motsvarande motionsyrkande, att samtliga yrkestekniska linjer utom linjen för byggnadsteknik numera sammanförts till en linje, nämligen linjen för industriell teknik. Syftet med denna sammanslagning är att öka flexibiliteten och decentralisera beslutsprocessen för den yrkestekniska utbildningen (UbU 1987/88:22, rskr. 1987/88:207 och 1988/89:UbU5 s. 17). Det ankommer således inte längre på riksdagen att fatta beslut om lokalisering av de olika inriktningarna inom den yrkestekniska utbildningen. Utskottet anser därför att riksdagen inte bör begära den i motionen föreslagna utredningen. Utskottet erinrar om att riksdagen fattar beslut vart tredje år i fråga om inriktningen av forskningspolitiken. Nästa forskningsproposition kommer att föreläggas riksdagen våren 1990. Utskottet föreslår med det anförda att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub502.

Flygteknikerutbildning

Två motioner väckta under allmänna motionstiden 1989 rör flygteknisk utbildning. I motion 1988/89:Ub613 (c. m. fp) redovisas att viss flygteknisk utbildning i dag ges dels inom gymnasieskolan (på den tvååriga fordonstekniska linjens gren för flygmekaniker och på en ettårig påbyggnadskurs i flygplansunderhåll, som bygger på fordonsteknisk linje), dels vid högskolan i Eskilstuna—Västerås på en ettårig kurs, dvs. omfattande 40 poäng. Motionärerna anser att utvecklingen inom flygindustrin kräver en längre teknikerutbildning i högskolan. Därför bör riksdagen hos regeringen begära förslag om en 60 poängs utbildning förlagd till högskolan i Eskilstuna—Västerås. Även i motion 1988/89:Ub813 (s) yrkande 6 begärs att flygteknikerutbildningen vid högskolan i Eskilstuna—Västerås skall förlängas.

Riksdagen beslöt vid föregående riksmöte om en ny tvåårig ingenjörsutbildning inom högskolan, som skall bygga på treårig teknisk linje inom gymnasieskolan och successivt införas åren 1989/90—1993/94. Den nya ingenjörslinjen skall förstärka och ersätta den utbildning som i dag ges inom årskurs 4 på gymnasieskolans fyraåriga tekniska linje (prop. 1988/89:90, 1988/89:UbU30, rskr. 1988/89:280). I detta sammanhang förordades också införande av en ny teknikerutbildning som ett alternativ till ingenjörsutbildningen. Teknikerutbildningens organisation och inriktning avsågs utredas av UHÄ och skolöverstyrelsen (SÖ). Utskottet förutsatte att resultaten av denna utredning skall föreligga i

god tid före läsåret 1993/94, då det fjärde året på gymnasieskolans tekniska linje skall vara helt avvecklat. UHÄ och SÖ har sedermera fått regeringens uppdrag att till den 15 januari 1990 utreda behov och utformning m.m. av en sådan teknikerutbildning. Mot denna bakgrund bör utredningen om teknikerutbildning avvaktas, varför riksdagen bör avslå motionerna 1988/89:Ub613 och 1988/89:Ub813 yrkande 6.

Utbildning i skol- och utbildningsadministration

Riksdagen bör enligt två motioner göra uttalanden om utbildning och forskning i skol- och utbildningsadministration.

Enligt motion 1988/89:Ub638 (fp) yrkande 1 bör uttalandet gälla inrättande av en allmän linje i skol- och utbildningsadministration vid högskolan i Örebro. Motionärerna redovisar att det redan finns en lokal utbildningslinje där i skol- och utbildningsadministration om 60 poäng och att denna fått ett stort antal sökande. Vidare redovisas att ett avtal ingåtts mellan högskolan i Örebro, universitetet i Uppsala och högskolan för lärarutbildning i Stockholm om inrättande av en skolledarhögskola med skolledarutbildning, forskarutbildning och forskning. Motionärerna anför att en tjänst som professor med inriktning mot ämnet skol- och utbildningsledning bör inrättas och placeras i Örebro.

Den andra motionen om forskning och utbildning i skoladministration, nämligen 1988/89:Ub738 (s), avser verksamheten vid skoladministrativa institutet vid högskolan i Falun/Borlänge. Enligt motionen bedrivs vid detta institut projekt och seminarieverksamhet inom ämnet skoladministration. Motionärerna förordar att medel ställs till förfo-gande för ett centrum förlagt till högskolan i Falun/Borlänge för utbildning och forskning i skoladministration i u-länder.

Utskottet vill med anledning av motionerna anför följande.

I anslagsframställningen för budgetåret 1990/91 har högskolan i Örebro fört fram förslag om att inrätta en allmän utbildningslinje om 60 poäng för pedagogik med särskild inriktning mot ledning av skol- och utbildningsorganisationer. UHÄ har i sin anslagsframställning för samma år anför att förslaget bör analyseras ytterligare. Därvid behöver UHÄ samråda med SÖ och Svenska kommunförbundet. Vidare konstaterar UHÄ att den nuvarande skolledarutbildningen i Örebro ännu inte utvärderats. Mot denna bakgrund är UHÄ inte berett att tillstyrka inrättande av den föreslagna allmänna linjen budgetåret 1990/91. I avvaktan på resultaten av den utvärdering och analys som UHÄ anser behövas är inte heller utskottet berett att tillstyrka förslaget om en ny allmän utbildningslinje i skoladministration. I vad gäller frågor om medel till och tjänster för forskning vill utskottet erinra om att regeringen vart tredje år förelägger riksdagen en forskningsproposition avseende den kommande treårsperioden. Nästa forskningsproposition kommer att behandlas av riksdagen under våren 1990. Slutligen erinrar utskottet om att arbetet vid högskoleenheter skall bedrivas vid institutioner eller andra arbetsenheter, t.ex. centrumbildningar (26 § högskolelagen, 1977:218), och att det är högskolestyrelsen som skall

besluta om indelningen i sådana enheter (15 kap. 2 § högskoleförordningen, 1977:263). Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub638 yrkande 1 och 1988/89:Ub738.

1989/90:UbU2

Forskningsetik

I motion 1988/89:Ub525 (c) yrkas att etikregler skall införas i vad gäller forskning och statistik grundad på administrativa data i syfte att bättre garantera den personliga integriteten. Sådana frågor bör prövas i etikkommittéer där lekmän får ett ökat inflytande.

Begreppet forskningsetik bör enligt motion 1988/89:Ub578 (mp) vidgas till att avse forskarens lojalitet mot samhället och mot framtida generationer. Därför bör forskningens effekter på samhället analyseras och etiska nämnder inrättas vid högskolorna. Sådana nämnder bör ha till uppgift att bedöma om viss forskning är en risk för samhället och om den kan ställa forskare inför etiska problem. Nämnderna skall vidare ge råd till forskare när de fått etiska problem i sin verksamhet. De skall också bedöma om enskild persons integritet hotas av viss forskning och bedöma om djurförsök skall betecknas som plågsamma. I motionen anges hur de föreslagna nämnderna skall vara sammansatta, bl.a. bör antalet forskare och akademiska lärare inte vara större än övriga ledamöter och inget kön ha mindre än 40 % av antalet ledamöter. Även i motion 1988/89:Ub824 (mp) yrkande 22 begärs etiska nämnder vid högskolorna.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anför följande.

På regeringens uppdrag görs en särskild utredning beträffande forskningsetiska frågor. Den skall avse rättsliga och andra förutsättningar för forskning som bygger på uppgifter om enskilda individer. Utredaren skall redovisa hur de medicinska granskningskommittéerna fungerar och även belysa andra granskningsprocedurer. Därvid skall han göra en analys av den lagstiftning som gäller och överväga om den bör anpassas så att större hänsyn tas till forskningens speciella villkor och behov. I direktiven för utredningen betonas att ingen forskare under åberopande av forskningens frihet bör kunna företa sig sådant som strider mot det allmänna rättsmedvetandet i vad avser intrång i den personliga integriteten. Den samhällseliga regleringen bör vara så utformad att den inte motverkar utan medverkar till ett ökat ansvarstagande bland forskarna själva. Utskottet har inhämtat att resultaten av utredningsarbetet kommer att redovisas i ett betänkande under oktober i år. Avsikten är att utredningsförslagen efter remiss skall kunna ligga till grund för förslag i den kommande forskningspropositionen våren 1990. Motionärernas önskemål är så till vida tillgodosedda som att frågan är under utredning och kommer att bli aktualiserad i riksdagen under innevarande riksmöte. Utskottet avstyrker härmed motion 1988/89:Ub525.

Etiska regler för forskning som grundas på administrativa uppgifter om individer är således under utredning inför forskningspropositionen våren 1990. Inom det medicinska området finns redan etiska nämnder. I den nya djurskyddslag (1988:534) som riksdagen antog vid riksmötet

1987/88 (prop. 1987/88:99, JoU 1987/88:22, rskr. 1987/88:327) regleras frågor om djurförsök samt frågor om användning av genteknik på djur. Vid föregående riksmöte intogs dessutom bestämmelser om användningen av genteknik på växter i växtskyddslagen (prop. 1988/89:140, 1988/89:JoU21, rskr. 1988/89:322). I detta sammanhang anmälde chefen för jordbruksdepartementet sin avsikt att tillkalla en utredare med uppgift att göra en översyn av forskning och användning av genteknik på djur och växter mot bakgrund av behovet av en god framförhållning inom området. Utredningen skall redovisas hösten 1989, och förslag avses föreläggas riksdagen våren 1990. I ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden 1989 togs upp frågor om effekter av och regler för användning av bioteknik. Motionerna hänvisades till jordbruksutskottet som beslutat att remittera dem till ett antal instanser för yttrande, däribland UHÄ, Sveriges lantbruksuniversitet och vissa forskningsråd. Jordbruksutskottet avser att behandla motionerna under riksmötet 1989/90.

Utskottet kan konstatera att det inom flera områden redan nu finns regler och organisation för etiska bedömningar av det slag som berörs i motionerna. Vidare utreds och övervägs för närvarande frågor om etikregler. Med hänvisning till det arbete som pågår på detta område föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub578 och 1988/89:Ub824 yrkande 22.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utbildningsplaner för vissa allmänna utbildningslinjer*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub262 yrkande 2, 1988/89:Ub265, 1988/89:Ub515, 1988/89:Ub530, 1988/89:Ub549, 1988/89:Ub553, 1988/89:Ub554, 1988/89:Ub571 yrkande 1, 1988/89:Ub580, 1988/89:Ub592, 1988/89:Ub627, 1988/89:Ub640, 1988/89:Ub711, 1988/89:Ub770, 1988/89:Ub803 yrkande 2, 1988/89:Ub809 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Ub812 delvis, 1988/89:Ub823 yrkande 1, 1988/89:Ub824 yrkandena 9 och 23, 1988/89:Ub837 yrkande 1 och 1988/89:Jo532 yrkandena 5 och 6,

2. beträffande *examensbenämning i utbildningsbevis för religionsvetenskapliga linjen*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub687,

3. beträffande *livsmedelsutbildning m.m.*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub502,

4. beträffande *flygteknisk utbildning*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub613 och 1988/89:Ub813 yrkande 6,

5. beträffande *utbildning i skol- och utbildningsadministration m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub638 yrkande 1 och 1988/89:Ub738.

6. beträffande *etiska regler och etiska nämnder för forskning m.m.*

1989/90:UbU2

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub525, 1988/89:Ub578 och 1988/89:Ub824 yrkande 22.

res. (mp)

Stockholm den 4 oktober 1989

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Ann-Cathrine Haglund (m), Bengt Silfverstrand (s), Lars Svensson (s), Ingvar Johnsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Berit Löfstedt (s), Birger Hagård (m), Carl-Johan Wilson (fp), Marianne Andersson (c), Björn Samuelson (vpk), Ewa Hedkvist Petersen (s), Jan Björkman (s), Ulf Melin (m), Margitta Edgren (fp) och Claes Roxbergh (mp).

Reservation

Etiska regler och etiska nämnder för forskning m.m.
(mom. 6)

Claes Roxbergh (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "På regeringens" och på s. 10 slutar med "yrkande 22" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att de existerande etiska nämnderna och de utredningar om etikfrågor som för närvarande pågår endast avser delfrågor. Det behövs enligt utskottets mening en mera övergripande lösning på sådana frågor som gäller forskarens lojalitet mot samhället och mot framtida generationer. Därför bör begreppet forskningsetik vidgas. Vidare är det nödvändigt att forskningens effekter på samhället analyseras på ett annat sätt än vad som sker i dag. De forskare som i sin verksamhet får etiska problem måste dessutom ha en instans att vända sig till. Därför bör enligt utskottets mening sådana etiska nämnder inrättas, som föreslås i motionerna 1988/89:Ub578 och 1988/89:Ub824 yrkande 22. Dessa nämnder bör ha följande funktioner:

- bedömning av huruvida viss forskningsaktivitet kan innebära risk för samhället och ställa forskare inför etiska problem,
- rådgivande verksamhet till forskare som genom sin verksamhet råkat i etiskt dilemma,
- bedömning av huruvida enskild persons integritet hotas av viss forskningsverksamhet,

-bedömning av huruvida visst djurförsök skall betecknas som plågsamt.

Regeringen bör låta utreda formerna och reglerna för verksamheten vid de förordade övergripande etiska nämnderna för forskning inom högskolan och återkomma till riksdagen med förslag i frågan. Vad utskottet anfört bör riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub578 och 1988/89:Ub824 yrkande 22 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *etiska regler och etiska nämnder för forskning m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub578 och 1988/89:Ub824 yrkande 22 samt med avslag på motion 1988/89:Ub525 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Utbildningsplaner för vissa allmänna utbildningslinjer (mom. 1)

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anför:

Frågor om hur behandling och stöd för handikappade kan utformas bör självfallet vara en integrerad del i utbildningen av såväl SYO-funktionärer som personal för vårddyrkena. Dessutom kräver olika slag av handikapp kunskaper om och förståelse för de förutsättningar och behov som det specifika handikappet aktualiserar. Det bör således av den lokala utbildningsplanen framgå hur man avser att skapa den erforderliga kompetensen.

2. Utbildningsplaner för vissa allmänna utbildningslinjer (mom. 1)

Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren (båda fp) anför:

Vi anser inte att formerna för fastställande av utbildningsplan bör ändras men lämnar följande synpunkter:

Att arbeta med dementa är svårt. All personal som arbetar med dementa måste ges särskild utbildning, och redan i grundutbildningen måste all sjukvårdspersonal få kunskaper om demenssjukdomarna.

Samhället måste ta konsekvenserna av att vårddyrken kräver speciella förutsättningar av sin utövare. För att bli en bra klinisk läkare, en bra sjuksköterska, sjukgymnast eller undersköterska krävs förutsättningar och förmåga att utveckla inlevelseförmåga. Empati är mänsklig mognad, sensibilitet och beredskap och vilja till relation med patienter. Vi menar att det är viktigt att se över vårddutbildningarna med avseende på vad de kräver av sina utövares förmåga att utveckla och behålla sin empatiska inställning till patienter/medmänniskor.

Det är hög tid för en kraftfull nationell samling när det gäller att förebygga ohälsa och för tidiga dödsfall. Hela samhället måste engageras i kampen för en god hälsa. Kunskapen om att vissa livsstilar är hälsofarliga måste spridas till alla grupper i samhället och människor måste motiveras att använda denna kunskap. Nyckelgrupper i förmedlingen av kunskap om hälsorisker och positiva livsstilar är, förutom föräldrarna, personal i förskola och skola samt i hälso- och sjukvården. Dessa är inte bara kunskapsförmedlare utan också förebilder. De måste tidigt under studierna få klart för sig sitt ansvar både som kunskapsförmedlare och förebilder.

